



Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

mart 2024. godine

Bilten broj 3/2024





Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom	4
Šta je sa tenderom za Tiršovu 2	4
Saopštenja	6
Sprečavanje korupcije u izvršnoj vlasti – korisne preporuke GRECO još nisu ostvarene	6
MUP da objavi podatke o migraciji birača koje je dostavio premijerki	8
Inicijative i analize	9
TS dostavila Skupštini predloge za realizaciju preporuka iz izveštaja ODIHR	9
Konferencije	10
Zašto su za Srbiju važne preporuke GRECO i šta je od njih ispunjeno	10



Aktivnosti

U Skupštini Srbije 7. marta je održan sastanak Nacionalnog konventa za EU i Ministarstva za evropske integracije na kome je bilo reči o deceniji pregovora Srbije sa EU, novinama u politici proširenja i praćenju reformskih procesa u kontekstu Plana rasta za Zapadni Balkan. Bojana Selakovic, koordinatorka NKEU podsetila je da je Konvent od samog početka pratio celokupan proces pregovora Srbije sa EU koji traje već deset godina, dodajući da



organizacije civilnog društva imaju važnu ulogu u praćenju procesa pristupanja i skretanja pažnje kako protiče proces reformi. Ministarka za evropske integracije, Tanja Mišćević, ocenila je da centralni deo pregovora koje je Srbija otpočela 2014. godine čini oblast vladavine prava, dodajući da ispunjavanje kriterijuma iz te oblasti jeste izazovno. Ona je izjavila da je Vlada Srbije izradila samoprocenu ispunjenosti prelaznih merila za Poglavlja 23 i 24 i da je ta procena predata Evropskoj komisiji.

U svom izlaganju predstavnik TS Nemanja Nenadić je ukazao na mogući značaj primene nove metodologije izveštavanja za zemlje kandidate. To bi, u određenoj meri, omogućilo poređenje između Srbije, Crne Gore, Severne Makedonije i Albanije, kako međusobno, tako i sa članicama EU. Kolika će biti ta uporedivost, zavisi od konačne metodologije koja će biti primenjena, jer u tom pogledu postoje mnoge nepoznanice. Na primer, kao što se na ovom skupu moglo čuti, za zemlje kandidate neće biti rađene preporuke, jer se one već daju u godišnjem izveštaju o napretku. Za civilno društvo je naročito važno to što će njihovi doprinosi izradi izveštaja biti vidljivi, za razliku od godišnjeg napretka. Na primer, u izveštaju za Mađarsku je tamošnji ogranak Transparency International citiran čak 25 puta. Još jedna moguća korist jeste to što metodologija izveštaja o vladavini prava EU obuhvata i istraživanje percepcije i iskustava sa korupcijom. Zbog toga bi bilo veoma značajno znati da li će takva istraživanja biti 2024. sprovedena i u četiri države za koje se izveštaji izrađuju prvi put.

Analizu koliko je Srbija ispunila preporuke GRECO iz petog kruga evaluacije koje se odnose na Vladu i predsednika Republike predstavili smo na konferenciji 6. marta. Na konferenciji je učestvovao i Daniel Eriksson, izvršni direktor Transparency International, globalne mreže čiji je ogranak Transparentnost Srbija. Detaljnije u poglavlju „Konferencije“.

Šest zvaničnika iz nekoliko odeljenja Evropske komisije se tokom posete Beogradu sastalo se 11. marta sa predstavnicima organizacija civilnog društva koje su aktivne u oblasti pravosuđa, borbe protiv korupcije i osnovnih prava. Sastanak je uglavnom bio posvećen pripremi prvog izveštaja o vladavini prava u Srbiji, po metodologiji koja se primenjuje za zemlje članice EU, a veliki broj pitanja se odnosio upravo na oblast borbe protiv korupcije. Ispred Transparentnosti je govorio Nemanja Nenadić.



Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom marta. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U martu smo imali 120 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjava predstavnika TS.

Na sajt TS, u segmentu „Inicijative i analize“, postavili smo nekoliko novih [analiza](#), kao i predloga za poboljšanje propisa, zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, odgovora na zahteve ili na žalbe i tužbe podnete zbog neodgovaranja. Među njima su i predlozi u vezi sa realizacijom pojedinih preporuka iz konačnog izveštaja ODIHR posle izbora iz decembra 2023 koje smo dostavili Skupštini Srbije i Radnoj grupi Vlade Srbije. Detaljnije u poglavlju „Inicijative i analize“.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Šta je sa tenderom za Tiršovu 2

28. marta 2024.

Kakva je procedura nakon što ne uspe tender zato što je jedina ponuda viša od procenjene vrednosti i koji razlozi mogu da dovedu do takve situacije

Svaka vredna nabavka sa samo jednom ponudom je potencijalno sporna, iz dva moguća razloga – da je naručilac postavio uslove koji su preterano ograničili konkurenciju ili da su se potencijalni konkurenti dogovorili da se međusobno ne nadmeću. Takvi dogovoru mogu da se manifestuju kroz podnošenje zajedničke ponude konzorcijuma firmi koje bi inače jedna drugoj obarale cenu, ili kroz dogovor o „prepuštanju posla“, uz uzvratnu uslugu na nekom drugom tenderu.

Kada je reč o uslovima tendera za Tiršovu 2, najtežim se čini onaj kojim se traži da je firma izgradila bolnicu određenih karakteristika u poslednjih pet godina. Specifično prethodno iskustvo izvođača radova pruža veće garancije kvaliteta, ali ujedno bitno ograničava konkurenciju. Nepoznato je koliko je firmi iz Srbije uopšte ispunjavalo takav uslov. To je nešto što je sam naručilac utvrđuje kroz ispitivanje tržišta, koje bi po zakonu moralo da se vrši, ali se ne objavljuje. Kada bi taj podatak bio poznat, bilo bi mnogo jasnije da li je kakve su bile šanse da nabavka uspe.

Tender nije bio ograničen na domaće firme, a sigurno je da u inostranstvu ima mnogo onih koje su obavljale slične poslove.



Nabavka je zbog svoje vrednosti oglašena i u Službenom listu Evropske unije, a na Portalu javnih nabavki dvojezično, ali ni jedna strana firma nije na kraju podnela ponudu. Dve takve firme su ukazale da deo tehničkih specifikacija nije preveden na engleski, ali je teško proceniti da li je reč o informacijama bez kojih se nije mogla izraditi kvalitetna ponuda.

Inače, sudeći po onome što se može videti „na terenu“, gde brojne strane firme rade poslove dobijene uglavnom bez tendera preko domaćih podizvođača, teško je zamisliti da bi bilo koja strana firma ovaj posao mogla da izvrši bez domaćih partnera.

Ministarstvo za javna ulaganja, nakon dobijanja samo jedne ponude za izgradnju bolnice, koja je bila viša po ceni od procenjene vrednosti, a u svemu drugom ispravna, imalo je nekoliko mogućnosti.



Prva bi bila da ipak zaključe ugovor i plate višu cenu, ukoliko imaju na raspolaganju novac kojim bi platili te uvećane troškove na istoj budžetskoj liniji. U tom slučaju bi se umanjila količina novca za neke druge radove. Druga mogućnost je ovo što su učinili – da obustave postupak.

Posle obustave ponovo postoji nekoliko varijanti. Iz objavljenih dokumenata (izmena plana javnih nabavki) se vidi da je Ministarstvo rešilo da sprovede tzv. „konkurentni postupak sa pregovaranjem“. To se radi kada naručilac ne menja ništa bitno u dokumentaciji i poziva učesnike koji su prethodno podneli neprihvatljive ponude da ih koriguju, drugim rečima, pokušava da obori cenu. To neće biti nimalo lako u situaciji kada se pregovori vode sa samo jednim ponuđačem. Ipak, ni Ministarstvo ne mora da pristane da plati onoliko koliko konzorcijum traži – ukoliko smatraju da je cena previsoka, i ovaj postupak može da se obustavi i potom raspiše novi tender. Zakon o javnim nabavkama daje mogućnost naručiocu da pregovore vodi samo sa firmama koje su već podnosile ponudu na tenderu, ali ne isključuje izričito ni mogućnost da ipak objavi javni poziv i tako omogući još nekom da se javi.

Druga varijanta, umesto pregovora je raspisivanje novog tendera.

Šta je ispravna odluka za Ministarstvo u ovom slučaju zavisi od faktičke situacije i procene razloga za neuspeh tendera.

Ukoliko smatraju da su ispravno postavili uslove tendera, da je njihova procena vrednosti bila realna ili da su stvarni troškovi negde između onog što su procenili i šta je izvođač radova tražio, a imaju na raspolaganju i dodatni novac, otvaranje pregovora je ispravno, jer će se brže ugovoriti radovi. Ukoliko pak naknadno spoznaju da bi nešto od bitnih uslova trebalo menjati, da su stvarni troškovi daleko veći od prvobitno procenjenih ili, ako naprosto, nemaju dodatnih na raspolaganju potrebna sredstva, onda je bolje raspisati novi tender.

U svakom slučaju, ono što dodatno komplikuje sprovođenje nabavki koje se finansiraju iz kredita međunarodnih banaka, jeste to što davalac kredita obično zadržava pravo da odobri svaku od ovih odluka, pa odlučivanje traje duže nego kada se nabavke sprovedu od čisto budžetskog novca. S druge strane, učešće međunarodnih banaka može biti i od koristi, kao dodatan vid kontrole procesa.

Napomene:

- *Ministarstvo je 27. marta objavilo informaciju o tome da je započelo konkurentni postupak sa pregovaranjem*

<https://jnportal.ujn.gov.rs/tender-eo/218956>

- *Delovi ovog komentara objavljeni su kao izjava programskog direktora TS Nemanje Nenadića u tekstu nedeljnika „Radar“ od 27. marta 2024.*

Saopštenja

Sprečavanje korupcije u izvršnoj vlasti – korisne preporuke GRECO još nisu ostvarene

6. marta 2024.

Kada bi Srbija primenila preporuke koje je marta 2022. dobila od GRECO (Grupa zemalja za borbu protiv korupcije), tela koje je uspostavio Savet Evrope, to bi bitno unapredilo mehanizme za suzbijanje korupcije u postupanju izvršne vlasti. Međutim, do sada je učinjeno veoma malo, iako je prvi postavljeni rok za realizaciju istekao još 30. septembra 2023, pokazuje analiza koju je danas objavila Transparentnost Srbija.

Predmet ove analize bilo je četrnaest preporuka koje se odnose na suzbijanje korupcije u okviru izvršne vlasti (predsednik Republike, Vlada i ministri), dok se preostalih deset preporuka odnosi na policiju. Na osnovu ovih preporuka Srbija je trebalo da izmeni nekoliko zakona, ali je rad počeo samo na jednom. Izmene Zakona o sprečavanju korupcije su bile na javnoj raspravi u avgustu 2023, ali razmatrani nacrt do danas nije pretočen u predlog zakona. Štaviše, izveštaj sa javne rasprave, koji je morao da bude objavljen početkom septembra, i dalje nije dostupan javnosti.

S druge strane, rad nije ni započet na izmenama Zakona o lobiranju, Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, Zakona o Vladi, Poslovnika Narodne skupštine i drugih propisa.

stvarenje GRECO preporuka predstavlja jedan od ključnih prioriteta za borbu protiv korupcije u Srbiji, navodi Evropska komisija u svom godišnjem izveštaju. Ne samo da je dosadašnji učinak bio slab, već ni planovi ne ukazuju da će biti značajno bolji u skoroj budućnosti. Tako je u predlogu nove antikorupcijske strategije, čije je skoro usvajanje najavila Vlada, kao cilj postavljeno da Srbija ispuni tek 35% preporuka GRECO iz petog kruga evaluacije.

GRECO je, između ostalog, zatražio da se integritet članova Vlade, proverava pre nego što stupe na funkciju. Da bi se taj cilj ostvario bilo je neophodno predvideti vršenje takvih provera u Zakonu o sprečavanju korupcije, ali i izmeniti Zakon o Vladi i Poslovnik Narodne skupštine. Pošto ništa od toga nije učinjeno, Srbija će uskoro dobiti još jednu Vladu, a da prethodno nije provereno da li neko od ministara ima interese koji bi mogli da štetno utiču na obavljanje javne funkcije. Iz istog razloga, provere integriteta neće biti vršene ni za posebne savetnike i šefove kabineta članova nove Vlade.

Izmene zakona nisu bile neophodne da bi se ostvarila druga preporuka GRECO – objavljivanje informacija o tome ko su uopšte savetnici funkcionera izvršne vlasti. Trenutno građani mogu da vide ko su posebni savetnici kod samo sedam od ukupno 28 ministara aktuelne tehničke vlade.

Planirane izmene Zakona o sprečavanju korupcije trebalo bi da prošire pojam „javnog funkcionera“, tako da budu obuhvaćeni šefovi kabineta i savetnici predsednika i potpredsednika Vlade, kao i ministara. Iako bi usvajanje te norme formalno zadovoljilo preporuku GRECO, koji je analizirao zakonodavstvo u vezi sa radom izvršne vlasti, doslednosti radi bi iste obaveze trebalo utvrditi i za savetnike i šefove kabineta u drugim organima vlasti – npr. predsednika Narodne skupštine i gradonačelnika.

Imajući u vidu prethodna iskustva, Transparentnost Srbija smatra da bi zakonskim izmenama trebalo takođe sprečiti mogućnost da savetovanje najviših funkcionera izvršne vlasti u Srbiji obavljaju lica koja za koja se ne zna ko ih je angažovao i kome odgovaraju za svoj rad.

Izmene propisa nisu bile nužne da bi se ispunila preporuka GRECO u vezi sa Savetom za borbu protiv korupcije – da Vlada imenuje nedostajuće članove koje je predložio Savet i da konstruktivno sarađuje sa Savetom. Umesto toga, Savet i dalje radi sa svega šest članova, a brojni sistemski problemi na koje ukazuje u svojim izveštajima ostaju nerešeni, jer se Vlada dosledno oglašuje o preporuke svog savetodavnog tela.

GRECO je ukazao na krupnu prepreku za obezbeđivanje transparentnosti i odgovornosti vrha izvršne vlasti – u slučajevima kada Vlada Srbije ili predsednik Republike uskrate informacije od javnog značaja, ne postoji mogućnost da se građani i novinari žale Povereniku. Kao jedina mogućnost za ostvarivanje pravne zaštite preostaje vođenje upravnog spora, ali je ona krajnje neefikasna. Kao ilustracija može da posluži slučaj u kojem Transparentnost Srbija od februara 2017. traži od Vlade Srbije studiju opravdanosti i koncesioni akt za beogradski aerodrom. Jedan od upravnih sporova koji smo tim povodom vodili trajao je od 2018. do 2022. Međutim, Vlada Srbije duže od godinu dana nije postupila po toj odluci Upravnog suda, da bi u januaru 2024. odbacila zahtev, jer je navodno nejasno koje informacije se traže.

GRECO je uočio da Vlada ne poštuje uvek obaveze koje već postoje, te da neki od zakona dolaze u Skupštinu a da prethodno o njima nije sprovedena javna rasprava, niti je predloženo na koji način i uz čiji uticaj se došlo do predloženih rešenja. Umesto da se praksa i propisi poboljšaju, tokom prethodne godine je usvojeno nekoliko bitnih zakona bez javne rasprave, bez adekvatnog obrazloženja i bez traženja mišljenja o koruptivnim rizicima od Agencije za sprečavanje korupcije. Među njima je i poseban zakon za EXPO 2027.

Da bi pravila o lobiranju koja u Srbiji postoje od 2018. zaista imala efekta, GRECO je zatražio da se evidentiraju svi pokušaji uticaja na nosioce izvršne vlasti u vezi sa donošenjem propisa, bez obzira na to da li se odvijaju kroz formalne kanale ili ne. Takođe je ukazano da podaci o ovim kontaktima, imena učesnika i teme o kojima se raspravljalo budu predloženi javnosti. Usled toga što zakon nije promenjen, broj evidentiranih slučajeva lobiranja je i dalje zanemarljiv, a sumnje u skrivene interese prilikom donošenja i izmena zakona onih koji su od toga imali koristi, ostaju snažne.

GRECO smatra da Agencija za sprečavanje korupcije treba da vrši „redovnu suštinsku kontrolu“ izveštaja o imovini i prihodima najviših funkcionera izvršne vlasti. Godišnji plan kontrole koji donosi Agencija, poslednji put je obuhvatio sve ministre 2014. Predsednik Republike nije bio obuhvaćen u periodu 2013-2023, od kada se objavljuju planovi kontrole.

Srbija bi trebalo da isključi mogućnost da se članovi Vlade pozovu na imunitet u slučaju sumnje na korupciju. Za realizaciju ove preporuke bi bilo nužno menjati ne samo zakone, već i Ustav. Aktuelni predlog antikorupcijske strategije ne samo da ne sadrži plan da se pokrenu izmene Ustava, već ni prepoznavanje da je to jedini način da se ispuni ova preporuka. Pored toga, GRECO je zatražio otklanjanje krupne manjkavosti u sistemu gonjenja korupcije. Naime, Tužilaštvo za organizovani kriminal je nadležno za slučajeve korupcije koja je vezana za rad ministara, pomoćnika ministara, direktora javnih preduzeća, sudija i javnih tužilaca, ali ne i u slučajevima koji se odnose na predsednika Republike i narodne poslanike.

MUP da objavi podatke o migraciji birača koje je dostavio premijerki

11. marta 2024.

Tvrdnja premijerke u tehničkom mandatu prema kojoj „svako može da proveriti“ koliko je bilo slučajeva promene prebivališta građana, ne samo da ne odgovara činjeničnom stanju, već je direktno suprotna zvaničnom odgovoru koji je Transparentnost Srbija dobila od Ministarstva unutrašnjih poslova.

U intervjuu na TV Prva, povodom objavljenog priloga N1 o mogućem organizovanom fiktivnom preseljenju stanovnika Male Krsne u beogradsku opštinu Voždovac, predsednica Vlade, Ana Brnabić, rekla je da je ona proverila i utvrdila koliko je osoba iz Male Krsne registrovano za glasanje u Beogradu, i da to svako može da proveriti.

„Ja sam proverila odmah i svako može da proveriti, nije nešto što ja mogu kao predsednica Vlade. Sveukupno iz Male Krsne je u poslednjih 72 sata registrovana u Beogradu za glasanje jedna osoba.“ (izjava se može čuti na 32:48 minuta, na snimku koji je objavljen na Youtube kanalu TV Prva.

U vezi sa najkontroverznijim pitanjem izbora iz decembra 2023 – migracijom birača – Transparentnost Srbija je predložila Ministarstvu unutrašnjih poslova da objavi anonimizovane podatke ne samo o stanju (aktuelni broj građana sa prebivalištem u određenoj opštini), već i kretanju prebivališta građana (opština prethodnog i novog prebivališta i datumi prijave). MUP u odgovoru od 8.2.2024. tvrdi da se „u raspoloživim evidencijama ... ne može izvršiti pretraga prema zadatim kriterijumima“.

Birački spisak se automatski ažurira na osnovu promena u evidenciji prebivališta građana koje vodi MUP, što znači da je predsednica Vlade imala uvid u podatke MUP, i to one koji nisu dostupni svim građanima. Iako je izjava premijerke očigledno neistinita u vezi sa javnim pristupom podacima o migraciji birača, ona je veoma značajna, jer dokazuje da postoji mogućnost da se kroz evidencije prati ne samo koliko građana ima prijavljeno prebivalište na nekoj adresi ili u nekoj opštini, već i gde je bilo njihovo prethodno prijavljeno prebivalište. Drugim rečima, upravo ono što je MUP u odgovoru na zahtev i inicijativu Transparentnosti Srbije negirao.

Imajući sve ovo u vidu, ukazujemo da je preduslov za utvrđivanje činjenica o obimu organizovanog preseljenja birača pred izbore iz decembra 2023, kao i za traženje rešenja za taj problem pred predstojeće prolećne lokalne izbore, da MUP objavi anonimizovane evidencije o kretanju prebivališta punoletnih građana. To bi bio važan korak i za ispunjavanje četvrte preporuke ODIHR iz konačnog izveštaja za decembarske izbore, koja se odnosi na „otklanjanje sumnji i podizanje poverenja u ispravnost registracije birača“.

Inicijative i analize

TS dostavila Skupštini predloge za realizaciju preporuka iz izveštaja ODIHR

29. marta 2024.

Transparentnost Srbija dostavila je Skupštini Srbije i vladinoj Radnoj grupi za unapređenje izbornog procesa predloge u vezi sa realizacijom pojedinih preporuka iz konačnog izveštaja ODIHR posle izbora iz decembra 2023 i neispunjenih preporuka posle ranijih izbora.

TS je o nalazima monitoringa decembrskih izbora, kao i u prethodnim ciklusima, informisala Posmatračku misiju ODIHR, javnost u Srbiji, kao i poslanike Evropskog parlamenta tokom diskusije o rezoluciji koja se odnosi na izbore u Srbiji. S druge strane, ni pre ni posle decembarских izbora nije bilo prilike da TS o ovim pitanjima diskutuje sa predstavnicima državnih organa Srbije. Naime, pomenuta Radna grupa Vlade Srbije je poslednji put zatražila mišljenje o realizaciji preporuka ODIHR (iz 2020) od organizacija civilnog društva u proleće 2021. godine, a u međuvremenu su objavljena još dva izveštaja ODIHR sa preporukama.

Iako se u ključnoj preporuci ODIHR i sada, kao i nakon prethodnih izbora, traži da se sve neophodne izmene zakonodavstva iniciraju kroz „inkluzivni konsultativni proces“ i da Radna grupa „treba da funkcioniše potpuno transparentno, uz uključivanje relevantnih aktera, kao što su organizacije civilnog društva“, to nije učinjeno.

TS je u dopisu poslatom uoči sednice Kolegijuma parlamenta na tu temu, zakazane za 1. april, naglasila da je Vlada do sada objavljivala informacije samo o radu na 25 preporuka iz poslednjeg izveštaja ODIHR. Iz toga se može zaključiti da ova Radna grupa uopšte nije razmatrala na koji način bi mogle da se ispune preporuke koje je ODIHR dao nakon ranijih izbora (2017, 2020 i 2022), a koje nisu ispunjene. To je direktno suprotno onom što stoji kao uvod za 25 preporuka iz poslednjeg izveštaja.

Uzimanje u obzir ranijih preporuka ODIHR je od ključnog značaja za ostvarivanje suštinskog pomaka u unapređenju izbornog procesa. Tako se već sedam godina, u svim izbornim ciklusima, ponavlja ili podseća na to da nije ispunjena preporuka prema koja se odnosi na razdvajanje aktivnosti koje javni funkcioneri preduzimaju u službenom svojstvu od onog što čine kao učesnici izbora.

Takođe se od 2017. godine ponavlja da je neophodno da „državni organi preduzmu odlučne mere kako bi se sprečio pritisak na birače, uključujući zaposlene u javnom sektoru, kao i da se temeljno moraju istražiti slučajevi iznuđivanja i sankcionisati osobe odgovorne za to“.

Među neispunjenim preporukama iz ranijih izbornih ciklusa jedna od najbitnijih je ona koja se odnosi na uvođenje ograničenja na rashode u kampanji.

TS je u dopisu predstavila sve neispunjene ili delimično ispunjene preporuke iz prethodnih ciklusa, sve preporuke date posle decembarских izbora i iznela predloge i komentare u vezi sa onim preporukama koje su iz oblasti koje TS prati.

Ceo dokument dostupan je na [sajtu TS](#).

Konferencije

Zašto su za Srbiju važne preporuke GRECO i šta je od njih ispunjeno

6. marta 2023.

Kada bi Srbija primenila preporuke koje je marta 2022. dobila od GRECO (Grupa zemalja za borbu protiv korupcije), tela koje je uspostavio Savet Evrope, to bi bitno unapredilo mehanizme za suzbijanje korupcije u postupanju izvršne vlasti. Međutim, do sada je učinjeno veoma malo, iako je prvi postavljeni rok za realizaciju istekao još 30. septembra 2023, ukazano je na konferenciji Transparentnosti Srbije.

Na njoj je predstavljena analiza koliko je Srbija ispunila preporuke GRECO iz petog kruga evaluacije koje se odnose na Vladu i predsednika Republike.

Daniel Eriksson, izvršni direktor Transparency International, globalne mreže čiji je ogranak Transparentnost Srbija, u uvodnom izlaganju je ukazao da preporuke GRECO doprinose jačanju demokratskih institucija i

jačanju vladavine prava koje su neophodne za uspešnu borbu protiv korupcije, kao i da su važne za evropske integracije Srbije.

"Kao kompleksan fenomen, korupcija zahteva obiman pristup u okviru antikorupcijskih strategija i konstantu implementaciju kontra-mera. Reagovanje na visoku korupciju je jedan od glavnih zahteva procesa evropskih integracija i jedna od oblasti u kojoj zemlje Zapadnog Balkana moraju da urade više", kazao je Erikson.

Da bi borba protiv korupcije bila efektivna, dodao je Erikson, preventivne mere su takođe neophodne, kao i promocija kulture integriteta. "To počinje sa postavljanjem snažnih mehanizama koji promovišu transparentnost i odgovornost kroz javne usluge, ali se tu ne završava. Tu su preporuke GRECO jako važne, jer ukazuju na neophodnost postavljanja visokih standarda integriteta u sve tri grane vlasti, kao i u političkim strankama", rekao je on.

Istakao je obavezu javnosti rada visokih funkcionera koji učestvuju u donošenju odluka, uz ocenu da bi to bila snažna alatka u identifikaciji i eliminaciji rizika od korupcije i dodao da to uključuje državne zvaničnike, sukob interesa, stvarne vlasnike kompanija, registre lobista, političke donacije, podatke o javnim nabavkama i sklapanje javnih ugovora.



"Ovo znači da novi zakoni moraju biti doneti i u potpunosti implementirani. Minimalno, informacija ko je stvarno vlasnik kompanija koje dobijaju novac od države ili koje doniraju političkim strankama, trebalo bi da bude dostupna javnosti kako bi građani mogli da drže Vladu i izabrane zvaničnike odgovornim", rekao je Erikson. Takva transparentnost, prema njegovim rečima, neophodna je za poverenje javnosti u demokratski proces.

Programski direktor TS Nemanja Nenadić kazao je da su te preporuke GREKO, iz petog kruga evaluacije, usvojene u junu 2022. godine i odnose se na to šta bi Srbija trebalo da uradi da bi se suzbila korupcija u vrhovima izvršne vlasti, ali da se i u prošlosti veoma kasno postupalo po tim preporukama, nakon opomena. "I sada imamo značajno kašnjenje, ali još uvek postoji šansa da se koliko-toliko, tokom ove godine, uhvati korak i da naša Vlada i parlament iskoriste priliku i da poprave zakone gde je GREKO ukazao da to treba učiniti", rekao je Nenadić.

Prema njegovim rečima, u predlogu Strategije za borbu protiv korupcije koji je izradila Vlada Srbije, iako GREKO preporuke jesu prioritet, nije bilo adekvatno prepoznata ta prioritizacija, kao i da o nekim preporukama uopšte nije bilo reči. Dodao je da su imali priliku da vide ažuriranu verziju predloga te Strategije koja je sadržinski bolja u tom delu, ali naglasio da je kao glavna manjkavost ostao pokazatelj uspešnosti, iz kojeg se vidi da bi Vlada bila zadovoljna ukoliko se ispuni 35 odsto preporuka GREKO.

"Mi smatramo da to nije dovoljno, niti u redu, jer ako smo dobili preporuke pre godinu i po dana, da je bilo i do sada vremena da se najveći broj njih realizuje. A ako nešto i nije urađeno, verujemo da se može uraditi već tokom 2024. godine. Izuzetak predstavljaju one preporuke za čiju bi realizaciju bilo potrebno izmeniti Ustav, a ima i takvih", rekao je Nenadić.

Pravni savetnik TS Robert Sepi ukazao je da bi šefovi kabineta i savetnici zakonskom odredbom trebalo da se obuhvate kao javni funkcioneri. Savetnici predsednika i potpredsednika Vlade Srbije i ministara, kao i šefovi kabineta, sada najčešće u praksi nisu poznati javnosti, a u zakonodavstvu Srbije nisu prepoznati kao javni funkcioneri i još uvek nisu obuhvaćeni Zakonom o sprečavanju korupcije, iako su uključeni u procese donošenja odluka.

Prema njegovim rečima, preporuka GRECO-a je pretočena u nacrt izmena i dopuna Zakona o sprečavanju korupcije, ali on do danas nije dobio formu predloga Zakona.

"To su lica na najvišim izvršnim funkcijama. Ta preporuka s pravom prepoznaje savetnike i šefove kabineta kao lica na najvišim izvršnim funkcijama, zato što su oni na dnevnoj bazi uključeni u razmatranje pitanja javnih funkcionera i u proces donošenja njihovih odluka", kazao je Sepi.

Cilj je, kako je dodao, da se oni obavežu da se pravila, u slučajevima kada postoji sukob interesa ili bar sumnja, primenjuju na njih, kao i na one koje savetuju. "Trenutna situacija je da na putu njihovog učešća u procesu donošenja odluka stoji samo njihov lični moral i lična savest, da li će kome i kada saopštiti da su po određenom pitanju pristrasni, zbog neke povezanosti sa temom u kojoj učestvuju", rekao je Sepi.

Naveo je da pored tih, po zakonu prepoznatih funkcija, postoje i "kvazi-savetničke" funkcije i da je reč o licima koja su najčešće angažovana za određenu savetodavnu ulogu.

"Njih razlikuje to što se ne zna ko ih je angažovao, najčešće su angažovani po ugovoru o pružanju konsultantskih usluga, a ne na osnovu odluka nadležnih organa javne vlasti. Ne zna se na kojim pitanjima su angažovani i ne zna se ni kome odgovaraju. Ovo poslednje je posebno delikatno, jer u statusu u kome se nalaze, ne postoji mehanizam koji garantuje da će oni raditi u javnom interesu", dodao je Sepi.

Istraživačica TS Zlata Đorđević govorila je o preporuci GREKO koja se odnosi na to da se pre stupanja na funkciju proveri integritet članova Vlade, za šta je neophodno promeni Zakon o sprečavanju korupcije, a kasnije i da se izmeni Zakon o Vladi i poslovnik Skupštine Srbije. "Rok za izveštavanje o preporukama GREKO je bio 30. septembar prošle godine, a Srbija (u toj oblasti) ništa nije učinila. Tako da će, po svemu sudeći, Srbija uskoro dobiti još jednu Vladu, a da prethodno nije provereno da li neko od budućih ministara ima interese koji bi mogli štetno da utiču na obavljanje njegove funkcije", kazala je Đorđević.

Ta preporuka, prema njenim rečima, mogla bi da bude ispunjena izmenom zakona, tako da izveštaje o imovini podnose i kandidati za ministre i premijera, a da se Agenciji za sprečavanje korupcije da mogućnost da zatraži neke dodatne informacije.

"Da bi mogla, ukoliko otkrije da postoji neki štetni ili potencijalni sukob interesa u budućnosti, na vreme da upozori kandidata da to na vreme otkloni, ili da, ukoliko ne otkloni, obavesti Skupštinu Srbije koja na kraju bira ministre, kao i javnost", dodala je Đorđević.